

ЕКОНОМІКА ТА МЕНЕДЖМЕНТ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА

*Рижакова Галина Михайлівна,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту в будівництві,
Малихіна Оксана Михайлівна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту в будівництві,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

ІМПЕРАТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПЛАНУ ЗАХОДІВ ПРОТИДІЇ РОЗМИВАННЮ ОПОДАТКОВУВАНОЇ БАЗИ ТА ВИВЕДЕННЯ ПРИБУТКУ З-ПІД ОПОДАТКУВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДИСКУРСИ

Останнім часом абревіатура BEPS (повна офіційна назва *Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting* – План заходів протидії розмиванню оподаткованої бази та виведення прибутку з-під оподаткування) міцно закріпилася в лексиконі світової економіки та міжнародної юрисдикції.

Україна в найближчі роки введе в дію низку європейських стандартів, які спрямовані одночасно й на полегшення життя бізнесу, й на боротьбу з "сірим" капіталом в офшорах. Питання міжнародного оподаткування ще ніколи не мали такого великого значення для політичного порядку денного як зараз. Інтеграція національних економік та ринків в останні роки значно збільшилася, створюючи тиск на правила міжнародного оподаткування, які були розроблені понад сто років тому [1].

Міжнародне «податкове планування» в тому чи іншому вигляді існувало, практично, на протязі всієї історії світових економічних відносин. Багато народів і країн в своєму прагненні отримати якомога більше прибутку від активізації міжнародної торгівлі створювали на своїх територіях сприятливі податкові умови для господарської активності. Так, коли в Афінах (Давня Греція, 415 — 414 рр. до н.е.) був введений 2% -вий податок на експорт і імпорт, хитрі грецькі купці стали обходити свою столицю десятою дорогою і "проводити" свої товари через невеликі

острови поблизу Афін [1]. Фактично з'явилися перші прообрази сучасних офшорів. На ці острівці товари завозилися без усякого мита, після чого контрабандою переправлялися на афінські ринки. Подібна практика застосовувалася і в середні віки - безподатковими офшорами були італійські міста Трієст і Ліворно, а також балканське місто Шибеник. Трохи пізніше вільними від податків територіями стали Гібралтар і Бангкок [2, с.75].

Однак найбільшого розквіту міжнародне податкове планування досягло в 20-му столітті. Вже в 1930-х роках став формуватися офшорний сектор послуг в Люксембурзі, Швейцарії, Панамі, на Багамських Островах і в деяких штатах США. А в другій половині 20-го століття банківська еліта Великобританії пролобіювала створення цілої мережі "британських офшорів". Це невеликі квазі-державні утворення - колишні британські колонії, коронні володіння або залежні території, які за своєю популярністю дуже швидко затьмарили всіх конкурентів з офшорного бізнесу. До початку 21-го століття міжнародне податкове планування прийняло такі величезні масштаби, що за оцінками фахівців з міжнародної Організації економічного співробітництва і розвитку (скор. ОЕСР) загальні втрати країн у вигляді недоотриманих податків становили близько 200-250 млрд. доларів щорічно [2, с.76]. І ці дані стосуються лише втрат від абсолютно законних схем податкового планування, так званої «оптимізації», які формально не порушують жодні правила. Не бажаючи миритися з "відведенням на сторону" таких величезних сум, розвинені країни вирішили все такі схеми обізнати "агресивним податковим плануванням" і стали з ними активно боротися.

Справедливості заради потрібно відзначити, що небезпека від офшорів була усвідомлена даними країнами вже досить давно, і боротьба із ними почалася не вчора. Першою спробою обмежити в засобах агресивних податкових планувальників стала "Модельна конвенція ОЕСР по подвійному оподаткуванню", затверджена ще в 1977 році. На її основі укладено переважна більшість нині діючих міжнародних договорів про усунення подвійного оподаткування, в тому числі більшість українських. Серед іншого, "Модельна конвенція" (і укладені на її основі договори) містить положення, основним призначенням яких є протидія агресивним методам податкового планування: щодо визначення бенефіціара (фактичного) власника доходів, про обмін інформацією між

компетентними органами договірних держав, про асоційовані підприємства та ін [3].

Наступним ударом з боку ОЕСР стала «Ініціатива ОЕСР щодо протидії шкідливій податковій практиці» від 1988 року. Цей політичний документ був направлений на виявлення юрисдикцій, які "некоректно" переманювали бізнесменів з країн з «високим» (значним) податковим навантаженням, створюючи у себе надзвичайно сприятливі податкові режими. Ініціатива стала одним з перших інструментів прямого тиску на офшори. Характерно, що спрацював він досить ефективно - деякі офшори, вже тоді не витримавши такого тиску, відмовилися від своїх преференційних податкових режимів. Інші ж погодилися підписати з членами ОЕСР двосторонні договори про обмін податковою інформацією (англ. Tax Information Exchange Agreements, скор. ТІЕА) - в цих цілях ОЕСР навіть розробила спеціальний "Модельний договір про обмін податковою інформацією". В якості довідки: Україна не входить в ОЕСР (що об'єднує 34 країни світу, більшість з яких є країнами з високим рівнем доходів громадян та ВВП), тому таких договорів з офшорами у неї немає.

Слабкості теперішніх правил міжнародного «податкового планування» створюють можливості для *розмивання оподатковуваної бази та виведення прибутку з-під оподаткування* (BEPS - англ. Base Erosion and Profit Shifting), вимагаючи від тих, хто розробляє політику, сміливих кроків, щоб відновити довіру до системи та забезпечити оподаткування прибутку там, де здійснюється економічна діяльність та створюється вартість. Після випуску звіту "Розгляд розмивання оподатковуваної бази й виведення прибутку з-під оподаткування" у лютому 2013 року, у вересні 2013 року ОЕСР та країни Великої двадцятки (G20) ухвалили План дій для урегулювання питання BEPS [3]. План дій визначено у 15 заходів в рамках трьох основних стовпів: впровадження узгодженості національних правил, що впливають на міжнародну діяльність, посилюючи вимоги існуючих міжнародних стандартів щодо сутності, а також поліпшення прозорості та впевненості:

1. Рішення податкових проблем і особливості оподаткування в епоху «цифрової економіки» **Action 1: Address the Digital Economy**
2. Нейтралізація т. з. «гібридних схем» **Action 2: Hybrids**

3. Підвищення ефективності правил про Контрольовані Іноземні Компанії (правил КІК) **Action 3: Controlled Foreign Companies (CFC) Rules**
4. Боротьба з розмиванням бази оподаткування через виплату відсотків та інших фінансових транзакцій **Action 4: Interest Deductions**
5. Загальна протидія «недобросовісної податкової практики», беручи до уваги питання прозорості та реального економічного змісту **Action 5: Harmful Tax Practices (*minimum standard*)**
6. Запобігання зловживань положеннями договорів про усунення подвійного оподаткування **Action 6: Treaty Abuse (*minimum standard*)**
7. Запобігання застосування схем штучного уникнення статусу «постійного представництва» **Action 7: Permanent Establishment Status**
8. Розробка правил трансфертного ціноутворення в частині нематеріальних активів **Actions 8-10: Transfer Pricing**
9. Розробка правил трансфертного ціноутворення в частині ризиків і капіталу
10. Розробка правил трансфертного ціноутворення в частині інших транзакцій з високим ризиком
11. Розробка методів збору і аналізу інформації щодо розмивання податкової бази і виведення доходів з-під оподаткування. **Action 11: BEPS Data Analysis**
12. Впровадження правил, що вимагають розкривати «прийоми агресивного податкового планування» **Action 12: Disclosure of Aggressive Tax Planning**
13. Оптимізація вимог щодо документування трансфертного ціноутворення та «покраїнній звітності» **Action 13: Transfer Pricing Documentation (*minimum standard*)**
14. Розробка і підвищення ефективності механізмів вирішення спорів між країнами з податкових питань **Action 14: Dispute Resolution (*minimum standard*)**
15. Розробка всеосяжної багатосторонньої конвенції з питань міжнародного оподаткування в цілях модифікації існуючих

податкових договорів між країнами. **Action 15: Multilateral Instrument**

Заходи під номерами 5, 6, 13, 14 є обов'язковим для виконання мінімумом.

У чому суть? Через прогалини та неузгодженості у національному та міжнародному податковому законодавстві міжнародні компанії зменшують або уникають зобов'язань зі сплати податку на прибуток. Таким чином Україна втрачає надходження у бюджет. Аби уникнути цього, 1 січня 2017 року Україна приєдналась до Програми розширеного співробітництва в рамках ініціативи Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) .

Перегляд конвенцій з кожною країною окремо, подальше підписання протоколів і їхня ратифікація в парламенті є дуже складним і тривалим процесом, який може розтягнутися на багато років. Саме з метою надання можливості більш оперативного перегляду міжнародних конвенцій і був розроблений 15-й крок Плану дій BEPS – MLI (англ. Multilateral Convention to Implement Tax Treaty Related Measures to Prevent BEPS, надалі – «Угода MLI» або «MLI Конвенція»).

Підписавши та ратифікувавши Конвенцію MLI, Україна отримує змогу одночасного внесення змін до всіх або деяких чинних Конвенцій про уникнення подвійного оподаткування. Таким чином, підписавши та ратифікувавши Конвенцію MLI, Україна одночасно виконує також крок 6 та крок 14 Плану дій BEPS.

Україна збирається за цим планом слідувати і вже намітила собі перші кроки. 23 липня 2018 року Україна підписала Багатосторонню конвенцію щодо виконання заходів, які стосуються угод про оподаткування, з метою протидії розмиванню бази оподаткування та виведенню прибутку з-під оподаткування [4] Дії уряду спрямовані на підписання MLI Конвенції були цілком передбачуваними, оскільки якщо парламент не ратифікує Угоду MLI до кінця 2018 року, Україні загрожує потрапляння до офшорного списку країн ЄС. Підписання це лише коротка частина шляху для впровадження багатостороннього інструменту в дію. Наступним кроком має бути ратифікація MLI Конвенції, яку слід очікувати вже в цьому році.

MLI Конвенція є міжнародним договором, а отже для набрання чинності щодо України має бути ратифікована Верховною Радою України. Крім того, документи про ратифікацію повинні бути передані на зберігання

ОЕСД, і в перший день місяця після спливу трьох місяців з дати такої передачі, Угода MLI набуде чинності для України.

Ще до підписання MLI Конвенції Мінфіном був встановлений дедлайн ратифікації Угоди MLI саме до кінця 2018 р. Це пов'язано з тим, що наприкінці 2018 р. ОЕСР може традиційно опублікувати список країн, які не виконали мінімальний стандарт Плану дій BEPS. Як наслідок, невиконання мінімального стандарту може стати причиною для включення України до Списку юрисдикцій, що не співпрацюють з питань оподаткування, який складається Радою ЄС (тобто, у «чорному списку» офшорів).

Впровадження BEPS – один із критеріїв при формуванні даного списку. Останнього разу більшість країн потрапила до такого списку саме через те, що не долучилися до MLI Конвенції і не задекларувала такого бажання.

Імплементация Плану дій BEPS сприятиме гармонізації міжнародних податкових правил із більш як 70 країнами світу та створить більш прозоре податкове середовище. Підписавши конвенцію MLI, ми зможемо внести необхідні зміни до існуючих міжнародних договорів про подвійне оподаткування між Україною та іншими державами.

Отже, наступне слово за Верховною Радою України, яка повинна буде ратифікувати MLI Конвенції. Але в будь-якому разі, варто стежити за статусом ратифікації та вже зараз оцінити існуючі бізнес-структури на предмет відповідності новим правилам міжнародного оподаткування.

Список використаних джерел

1. Нариси з історії. Фінансова та податкова системи давньої Греції [Електронний ресурс]. URL: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/2629> (дата звернення: 15.11.2018).

2. Нестерович В.Ф. Стандарти Організації економічного співробітництва та розвитку щодо урегулювання лобіювання/ В.Ф. Нестерович. Історико-правовий часопис. Луцьк: Східноєвроп. ун-т, 2016.- № 1.- С. 75-79.

3. Офіційний сайт ОЕСР. [Електронний ресурс].: www.oecd.org (дата звернення: 15.11.2018).

4. Рекомендації з реалізації Плану дій з BEPS (мінімальні стандарти) Міністерство фінансів України. [Електронний ресурс]. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MF17026.html (дата звернення: 15.11.2018).